

Kõigi maade töölised. ühinege!

RÜNNAK

NOORSOTSIALISTLIK AJAKIRI

Ei teist meil lunastuse toojat,
kui liit me kangekäeline,
muud ühisõnne säädjat, loojat,
töörahas kui kõikväeline

Nr. 4 — 1928

III aastakäik

VILLI KORMES

Enam internatsionalismi!

Kui meie sotsialistidena teotseme välispoliitiliste küsimustega, siis mitte ainult seetõttu, et Euroopa uued välispoliitilised arenemised plahvatavad uueks sõjaks ja sellega toovad määratud häda inimkonnale, vaid ka, et tulev sõda võiks lüüa tagasi ka töölisliikumise ja hävitada jäädavalt selle ülesanded. *) Uue sõja takistamine on siis moodsa töölisliikumise üks eluküsimusi.

Enam kui kunagi peame kallutama suurte töölishulkade mõtteid välispoliitilistele sündmustele. Sest hoolimata Rahvasteliidust ja Sotsialistlikust Internatsionaalist võrdlemisi uue sõja hädaohuga rahvusvaheline tahe on väga väikene. Mitte Rahvasteliidust ega selle ülesandeist ärgem kõnelgem nüüd, vaid Sotsialistliku Internatsionaali ja selle parteide ülesandeid peab vaatlema lähemalt rahvusvaheliste sotsialistide seisukohast.

Kas Sotsialistlik Internatsionaal on see kehastus, mis loob rahvusvahelise tööliklassi ühenduse? Muidugi, organisatsiooniline side on loodud. Kuid tööliste vaimne, lähedam side omavahel peab olema paremini rajatud, peab olema tehtud töölistele arusaadavamaks kui senni. Teame ju ise, kuidas 1. mai rahvusvaheline aktsioon mõjub elustavalt tööliste teadvusse; nad tunnevad sel päeval end ometi seotuna kõigi maade töölistega. Ka välismaade streikide puhul parteid ja ametiühingud püüavad juhtida seltsimeeste tähelepanu sellele majanduslikule sündmusele ja äratada ning õhutada nende solidaarsust teiste rahvaste võitlevaile vendadele. Ja siiski peab tehtama enam, et teha rahvusvaheline inimkonnamõte inimkonna asjaks.

Kapitali koondamise ja kodanlise maailma liitumise perioodis sotsialistlike organisatsioonide liitumine on vajalisem kui kunagi. Kui kord, kui kapitalism astus veel lapsekingades, Thüringi tekstiiltöölisele oli ükskõik, kuidas arenes India puuvillatööstus, siis nüüd talle teadmine India tekstiiltööstuse olukorrast ja säälse töölise olukorrast on saand üheks eluküsimuseks.

Kogu kodanline maailm liitub sotsialistliku liikumise vastu.

*) Mõeldagu ainult, et tuleviku — ja juba lähema tuleviku sõjas ei ole mingi ime, kui gaasidega surmataksse kogu linnade ja maade rahvas! Kellele siis veel töölisliikumine! Toim.

Ometi sotsialistide, tööliste internatsionaliseerimine läheb võrdlemisi pikkamisi, liig pikkamisi.

Kõigile trustidele ja kartellidele vaatamata kodanline maailm ei unusta oma näilisi rahvuslikke vastolusid; ta mõtleb sellega igatahes oma kasu huviseid. Kõik aja märgid tähistavad suuri kokkupõrkeid, kui Sotsialistlik Internatsionaal ei arvesta oma kaaluvaid ülesandeid.

Millised on Sotsialistliku Internatsionaali ülesanded rahvusvahelise mõtte vallas? Mõni rahvusvaheline aktsioon, nagu 1. mai või mingi maa streik — nagu Inglise üldstreik — võib panna võimsalt liikuma rahvusvahelise mõtte. Mõeldud on ühisaktsioon ettevõtteis, kutse hulkade solidaarsusele, need asetavad idu nende südamesse, kellest rahvusvahelised sidemed on seisnud kaugel.

Rahvusvaheline juhtide ja kõnelejate vahetamine, koosolekud välismaiste kõnelejatega lubavad teada ka eemalseisjail, et säälpool piiri elab ja võitleb inimesi meie mõtete ja tunnetega.

Väga loomulik on, et Internatsionaali kasvatusena tehtaks algust juba proletaarlikus noorsoos.

Sellased elamused, nagu Rahvusvahelised Noortepäevad Salzburgis ja Amsterdumis, need piirimaade kokkusaamised, nagu viimaseil aastail proletaarlikus noorteliikumises on saanud harilikuks, juurduvad tugevasti proletaarlike noorte südamesse ja teevad tugevamaks rahvusvahelist teadvust. Mitte ainult üksikute paljud isiklikud sidemed seltsimeestega teispool piiri ei valluta alaliseks noori, vaid ühise idee fakt ei luba noorproletaarlasel kunagi unustada kõigi maade tööliste vahelist sidet.

Juba kõige nooremate juures võib alata rahvusvaheline kasvatus. Laste vahetamine on lastele elamus, mida ükski kodanline õpetaja ei suuda välja materdada. Streikivate ja vaesemate klassiseltsimeeste laste kasvatada võtmine võib saada suurepäraselt organiseerituks, millega võiks luua kaader tulevaks internatsionaalselt mõtlevaks sugupõlvaks.

Kuid ka nüüdisaegsete poliitiliste ja majanduslike sündmuste tähtsust peab hindama. Näiteks Sacco ja Vanzetti protsess on sotsialistide poolt saanud tutvaks. Fakt, et kahe klassiseltsimehe pärast pandi liikuma kogu kultuurimaailm, mis liikumise algatas kõigi maade töörahvas nende vabastamiseks ja mõnes maas alustas koguni osalisi streike, on ometi sündmus, mis andis tunda mitmeleegi töölishuvide üldsus. Kahe tööliste pärast miljonid hakkasid liikuma, et paljastada klassikohust, sajadtuhanded demonstreerisid. See oli rahvus-

---

vaheline sündmus, mis kaua aega sidus kõigi maade töölisi. Mitte partei seisukohalt, vaid suure rahvusvahelise sotsialistliku ühistunde kohaselt selle sündmuse rahvusvahelises olgu rõhutatav.

Meie sotsialistidena teame hästi, et Rahvasteliit, Genf ja Locarno kõigest lepinguist, märgukirjadest ja kõnedest hoolimata ei paku rahukindlustust. Diplomaatide keel on tööliste võoras ja mõistmatu. Ja siiski kogemused on näidanud, et märgukirjade ja lepingute alt idaneb uus rahvastesõda.

Üldine desarmeerumine, nagu Rahvasteliit seda hõljab, jääb ainult sooviks niikaua kui kapitalistlikud suurriigid on määravad Rahvasteliidus. Võidakse desarmeeruda, võidakse kõrvaldada vananend sõjalaevu ja keelda uute kahurite valmistamist, et valmistada teed uutele hädaohtlikumaile surmariistadele. Võib piirata ühes või teises maas sõjaväe tugevust, kui teatakse olevat tehniline ülekaal. Väline desarmeerumine toob enesega sisemise relvastumise, kunni töörahvas võtab oma kätte desarmeerimise küsimuse. Tühi jutt? — Oh ei! Kõigi maade töölistel, kes ju valmistavad tapariistu ja vabritsevad mürkgaase, on esimene ülevaade meieaegsest sõjavarustusest. Töölised peavad teatama oma keskkohadesse kogemused, mis nad on saanud sõjatööstuses, uued leidused, mida kasutatakse sõjaväe varustamiseks, paljastama sõjaväelaste plaane. Iga abinõuga enam internatsionalismi tööliikumisse!

A. STEIN

Noorsotsialistlik liikumine revolutsioonilise sotsialismi eelväena

Kõikjal keeb võitlus uue ühiskonna, sotsialistliku ühiskonna eest. Miljonid rühivad uue ühiskonna poole. Ent siiski ei sammu need hulgad õlg-õla kõrval, vaid on valgunud laiali mitmele eriteele. Kõik aga peavad oma teed ainuõigeks ja kõige kiiremini eesmärgile viivaks. Meiegi — noorsotsialistid — oleme osakene sellest edasi ruttajate kogust. Missuguse tee oleme valinud? Oleme kindlad, et see on ainuõige tee?

Sotsialistliku liikumise kandjaks on tööliklass. Tööliklassil on raske ülesanne, purustada olev kapitalistlik ühiskond ja püstitada uus, sotsialistlik ühiskond. Mida kiiremini tööliklass suudab täita oma ajaloolise ülesande, seda vähem ohvreid nõuab ta täitmine.

Missugusel teel jõuame sotsialistliku ühiskonnani kõige kiiremini ja mitu teed viib sinna? Kas rahulikul, evolutsioonilisel teel, kasutades valimisedelit enamuse saamiseks parlamendis jne. On ehk õigus neil, kes usuvad, et sotsialism on praeguse majanduse luu paratamatu tulemus. Ta tuleb hiljem ehk varem, tahame meie seda või ei. On ehk õigus neil, kes väidavad — sotsialismi ei saavutata rahulikult teel; töölisklass peab võitma sotsialismi kätte teadliku revolutsioonilise võitluse teel. See proletaarlik revolutsioon jaguneb kahte järku: 1) poliitilise võimu haaramine ja 2) selle kaitse all — proletariaadi diktatuur — sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine.

Ükski eeltoodud teedest ei ole töölisklassile enam tundmatu, kogemusi on. Neid on ohtralt võimaldanud maailmasõjale järgnend „demokraatlik“ aegjärk. Kaugeks unistuseks on muutunud sotsialismini jõudmine evolutsioonilisel teel. Sotsialismi ei saavutata demokraatlikult teel parlamendis enamuse saavutamise kaudu. Tunneme küllalt kapitalistlikku maailma, teame et kapitalism leiab küllalt abinõusid oma võimu kindlustamiseks (tagurlised riigipöörded jne.) Tuleb jätta mõtte, et kapitalistid painutaksid rahulikult tööliste alla. See on vaid ilus unistus. Meie ei saa jääda ootama — käed püksitaskus, sotsialismi saabumist.

Jääb järele vaid viimane tee — revolutsioon, proletaarlik revolutsioon. Seda teed kasutasid 1917. a. oktoobril Vene kommunistid, ning meie ei saa eitada, et praeguses Venes on siiski midagi muud, kui teistes riikides. See on saavutatud küll üle suurte hulkade surnukehade, ent see on tingitud erilistest ajaloolistest ja geograafilistestki olukordadest. Iga revolutsiooni puhul need ohvrid ei ole nii suured.

Osa sotsialiste — reformistid — on kõige järsumalt revolutsiooni ja sellele järgneva proletariaadi diktatuuri vastu, kuigi nad ei eita, et töölisklass suudab haarata poliitilise võimu. Nad väidavad: maailmamajandus põeb maailmasõjas saadud haavu, ta ei ole küps sotsialismiks. Meie ei suuda valmistust rohkendada ega paremini korraldada, puuduvad inimesed, eriteadlased. Laiad töötavate kihtide hulgad ei seisa meie ridades, meil ei ole enamust. Vähemuse diktatuuri abil ei suuda aga püstitada uut korda, tuleb kasvatada inimesi ja saavutada parlamendis enamust, küll siis kõik lahendub isenesest...

Kõigil neil väidetel on oma alus, seda ei saa eitada. Ei saa ka eitada, et nendelgi alustel töötamine toob töölisklassile antud olukorras mõningaid parandusi. Ent lõppeesmärgini — sotsialismini — ei jõuta nendel alustel.

Maailmamajandus võib põdeda saadud haavu. Et ta ei ole küps sotsialismiks, see on õige. Kuid on naiivne uskuda, et kapitalistlik ühiskond oma rüpes kasvatab küpseks sotsialismi. Seda ei tee ta ialgi. Kui öeldakse, et möödunud maailmasõda viis meid tagasi tükk maad sotsiaalsest revolutsioonist, miks ei või siis järgnev ilmasõda samavõrra ehk rohkemgi tagasi viia. Ning võib see korduda alalõpmata. Kui maailmasõjale järgnenud esimesil rahuaastail kõneldi, et see oli viimane sõda, siis tänapäeval ei usu seda keegi.

Ei tohi neid heidutada seegi teadmine, et meie silmapilkselt ei suuda kõrvaldada kõiki puudusi (valmistus ei suurene päevapäält). Sellest saab igauks aru. Ent sellest silmapilgust, millal võim läheb töölisklassi kätte, algab ka järjekindel ülesehitustöö. Eks ole see suurim võit.

Samuti on vale arvamine, nagu kapitalistlikus ühiskonnas suudetaks viia rahva enamust, töölisklassi, täielisele arusaamisele sotsialismi tarvilikkusest ja sellega võita sotsialismi kindlaks poolehoidjaks. Kindel poolehoidja ei ole see, kes valimistel laseb hääletuskasti meie valimisedeli, vaid see, kes sisuliselt on astund meie ridadesse. Praeguses ühiskonnas võime panna maksuma oma mõju laiade töötava kihi hulkade üle, kuid organisatsiooniliselt meie neid enestega liita ei saa. Praeguses ühiskonnas suudame tõmmata oma ridadesse ainult eelväe, kuna suured väehulgad liituvad täielikult alles siis, kui eelvägi on sirutand oma käed juba poliitilise võimu järele välja. Lõplikult vabanevad töölised praeguses ühiskonnas külgekasvanud ühistunde puudusest ja orjameelsusest alles siis, kui võim juba on tööliskonna käes.

Sotsialistlik liikumine ei ole olnud Eestis kunagi tugev. Ent nii kahvatu kui käesoleval ajal ka mitte. Mõne aasta jooksul on sündinud põhjalik pööre. Endised tulised revolutsionäärid on muutunud vagusateks talledeks (I. S. T.), vanad tõed on vahetatud uute — kuigi kahtlaste — vastu. Ent Eesti üpris passiivse töölisklassi väikest aktiivset, revolutsioonilist osa ei ole suutnud see meelemuutus kaasa tõmmata. Need on jäänd sotsialistlikust liikumisest eemale, passiivne osa iseenesest. Selle tulemus — sotsialistlik töölispartei — laskub liialt reformistlikule teele, eitades revolutsioonilist sotsialismi ja selle võitlusvahendeid.

Noorsotsialistid pidid olema Eesti töölisklassi poliitilise uuestsünni teerajajaks. Kuigi see uuestsünd ei teostu ihe ega kahe päevaga, vaid vajab pikemat aega, võib siiski öelda, et senist on siiski vähe ära tehtud. Noorsotsialistliku liikumise juhtmõtteks oli kasvatada parteitööle noori, kes oma-

korda pidid värskendama parteid. Need piirid on kitsad, neid tuleb avardada. — Esiteks tuleb teha selgeks, millisel teel jõuame sotsialismini ja teiseks, kes peavad kuuluma meie ridadesse.

Noored on tulisemad ja revolutsioonilisemad. Noored ei usu, et kapitalistlik ühiskond suudetakse asendada sotsialistlikuga rahulikul teel. Seda ei usu ka Eesti noorsotsialistid: „Kapitalism on jõudnud oma lõppjärku. On aastate küsimus, millal kodanluse võimu asemele peab astuma proletariaadi diktatuur üleminekuks sotsialistlikku ühiskonda. Töörahas ei tohi jääda ootama kapitalismi surma, vaid peab olema valmis võtma võimu oma kätte, kui on saabund paras aeg Euroopa riikides.“ (E. N. L. Töötavale noorpõlvele! Rännak nr. 2, 1926).

Järeliselt tunnustab Eesti Noorsotsialistlik Liit revolutsioonilist sotsialismi ja tema võitlusvahendeid. Kuid meie senine tegevus ei ole alati vastand sellele. Revolutsioonilised noored on selles teadlikud ja ei ole tulnud täiel arvul meiega kaasa.

Noorsotsialistlik liikumine peab muutuma revolutsioonilise sotsialismi liikumiseks, selle eelväeks. Sellepärast ei tule meil oma ridadesse koonduda mitte ainult noori aastatelt, vaid ka neid, kes tunnevad, et ainukeseks kodanlise korra kukutajaks võib olla vaid revolutsioon. Alles siis, kui oleme täitnud omad ühingud selle väimuga, muutume jõuks, kes suudab panna hulki tarvilikul momendil liikuma.

Ei ole tähtis, kas suudame sotsialistliku parteid värskendada või mitte. Tähtis on see, et suudame istutada hulka-desse revolutsioonilist vaimu. Selleks ei ole tarvis saadikuid parlamenti (parlamentlik töö jäägu sotsialistliku partei üles-andeks). Küll on aga tarvis, et teadlikke revolutsionääre oleks igal pool, kus aga on töölisi.

Eesti Noorsotsialistlik Liit on Eesti Sotsialistliku Töölispartei sektsioon. See organisatsiooniline ühendus ei ole otsustarbekohane, sest ta mõjub kohustavalt noorsotsialistidele. Paljudki seltsimehed ei suuda uskuda, et praeguse organisatsioonilise vormi juures noorsotsialistid suudaksid hoida sotsialistlikust parteist erinevat suunda. Nendel võib olla õigus.

Kas see ei kohusta meid kaalumisele võtta organisatsiooniliselt iseseisva noorsotsialistliku liidu loomist?

Toimetuse märkus: Tervitame sm. A. Steini nõudeid asetada noorsotsialistlik liikumine revolutsioonilise sotsialismi alusele (meie arvates see ongi olnud N. S. Liidu valitsev suund kasvatustöös). Raskem on

otsustada küsimus, kumb organisatsiooniline vorm oleks soovitamam, kas praegune või parteist rippumatu noorsotsialistlik organisatsioon, mille ülesanded oleksid nagu praeguselgi kasvatuslikud. Loodame, et nii ühingu kui trükisõnas kaalutakse seda küsimust. Meie arvates aga praegusel organisatsioonilisel korraldusel on palju väärtusi, mida ei saa kergesti alahinnata, ja kui peaks selguma tarve luua parteist rippumatu noorsotsialistlik liikumine, siis ärgu otsustatagu juhusliku meeoleolu tõttu, vaid pika kaalumise teel.

ORVUSTO

Nikolai Černõševski

Samal ajal kui Leo Tolstoi sajas sünnipäev möödus paljude trükisõnaliste ja suuliste meeletuletamistega, teine saja-aastane jäi tema varju. Ja ometi ei või öelda, et Černõševski osa Vene ühiskondlikus arenemises olnuks väikene. Küll ta ei ole jätnud sellast teostekogu — ei lehekülgede arvult ega ilukirjanduslikult väärtuselt — kui Tolstoi, kuid ta on algatand omal maal suure ja võimsa sotsialistliku liikumise ning Marxi ja Engelsi kaasaeglasena on olnud üks kaasaegse sotsialismi teooria loojaid.

Nikolai Černõševski jagab enda isikuga rohkearvuliste Vene revolutsiooniliste mõtlejate traagikat. Ta sündis Saraatovis 24. juulil (u. k.) 1828. a. vaimuliku pojana ja õppis ka ise vaimulikus seminaris. Pärast kooli lõpetamist aga ei hakanud papiks, vaid astus kaheksateistkümnenda aastase Peeterburi ülikooli ajaloo-keeleteaduse fakulteedi, mille lõpetas nelja aasta pärast. Mõni aeg pedagoogiks olnud, ta hakkas valmistuma professoriametiks, ja kirjutas Feuerbachi filosoofia alusel magistritöö „Kunsti esteetilised suhtumised tõelisusele,“ kuid selle radikaalne mõtteväljendus ei annud talle võimalust saada professoriks. Asus siis publitsistlikule tegevusele, kunni vangistati 1862. aastal. Siitpäälle algavad Černõševski kannatused. Kaheaastase eelvangistuse järele Petropavlovski kindluses ta saadetakse seitsmeks aastaks sunnitööle, pärast seda 12 aastaks asumisele Põhja-Siberisse. Alles 1883, kahekümneüheaastase äraoleku järele, ta saab loa tulla tagasi — Astrahani, Volga jõesuhu. Kuue aasta pärast saab loa asuda edasi Saraatovisse, kuid sama aasta 17. oktoobril ta sureb.

Enam kui kolmandik eluaega vanglasis, sunnitööl ja Siberis sundasumisel! Ja ometi Černõševski on suutnud jääda tähtsaks nimeks Vene ühiskondlikku arengusse.

Kui Č. läks Peeterburi selle „ilmavaatega“, mille oli annud talle vaimulik kodu ja vaimulik haridus, see on kirikuusklikuna ja monarhistina, siis 1848. aasta revolutsioonilised sündmused Läänes ja selle vastukõla Venes, demokraatia võitlus absolutismiga ja proletariaadi esimesed aktsioonid juhtisid ta teisele teele. Filosoofias Hegeli ja Feuerbachi õpilane, utopistlikkude sotsialistide, peamiselt Fourier' sõber, ta sattus samale ilmiavaatepinnale kui Läänes Karl Marx ja Friedrich Engels ning jõudis klassivõitluse alustele ajaloo arenemiskäigu vaatlemises.

Vene mahajäänd ühiskondlikud olukorrad takistasid Černõševskil omandamast kohta, nagu teised kaks, Läänes. Ta ei jõudnud luua ka teaduslikku süsteemi, nagu Marx. Kuid olgu märgitud seegi, et Marx, kes oli väga nõudlik arvustajana, nimetas Černõševskit suureks õpetlaseks ja ainsaks hääks oma aja majandusteadlaseks.

Černõševski esimene teene on materialistlikkude ideede istutamine Vene revolutsioonilisse demokraatiasse. Feuerbachi filosoofia pinnalt lähtusid ka teised Vene mõtlejad — nagu Herzen ja Belinski, kuid üksi Č. juba oma esimeses teaduslikus töös, esteetilisi küsimusi käsitlevas magistrisööses, tähistas uue ilmavaate alused. Černõševskil materialism ei olnud ainult filosoofiline põhimõte, vaid ka praktiline abinõu eriti poliitilises võitluses. Nagu Marx ja Engels, nii ka Černõševski jõudis tulemusele, et ajaloolise arenemise aluseks on majanduslikud tegurid, et ajalooline arenemine on tingitud tootmisjõudude arenemisest ja ajaloo põhjaks on klassivõitlus. See vaade väljendus eriti Prantsusmaa XIX sajandi alguse ajaloo käsitlemises. Olgu märgitud, et sellele mõistmisele Č. jõudis mitte Marxi ja Engelsi abil, vaid iseseisvalt (vastavate tööde kirjutamise ajal ta ei olnud veel lugend viimaseid). John Stuart Milli majanduslikest õpetustest Č. arendas edasi tuleviku sotsialistliku majanduse, ja Č. näitas esimesena Venes, et kodanline ühiskond on ainult ülemineku ühiskond, et anda maad uuele proletariaadi juhitud ilmakorrale.

Rahvahulkade revolutsiooni mõte viis Černõševski talupoja revolutsiooni mõttele (proletariaati praeguses mõttes ei olnud siis veel Venes). Ta arvestas Vene revolutsiooni ühenduses Lääne-Euroopa revolutsiooniga ja omistas erilise tähelepanu Vene maaoludele, mis võiksid moodustada lihtsa ülemineku sotsialismi: see on Vene ühismaapidamine. „Kommunistliku manifesti“ Vene väljaande eessõnas 1882. a. Č. ütleb: „Kui Vene revolutsioon on Lääne töölisrevolutsiooni signaa-

liks, nii-et kumbki täiendab teineteist, siis nüüdne Vene maa-
korraldus võib olla kommunistliku arengu lähtepunktiks.“

Oma teooriaga Černõševski sai kummagi suure revolutsioonilise partei — sotsiaaldemokraatide ja sotsialistide-revolutsionääride — rajajaks. Tema ühendab Vene töölisliikumist, mis on arenend mitmet rada.

Černõševskis peitus ka ilukirjaniku anne, ja seda ta püüdis kasutada uue õpetuse levitamiseks. Pääle ta vähemate tööde pälvib tähelepanu romaan „Mis teha?“ (1863), mis mingi ime kaudu pääsis läbi tsensori kitsaist väravaist.

Oma äsja ilmud Tolstoi ja Černõševski võrdluses V. Frietsche ütleb:

„On teada, et Černõševski romaan kasvatas terveid Vene intelligentide ja revolutsioonääride sugupõlvi aktiivtegevuse suunas, millest annab tunnistust hulk nende eneste avaldusi ja mida sünnitab iga uus dokumentide väljaanne meie revolutsioonilisest liikumisest.

Töölisklass vaevalt on huvitet „esteetilisest“ elamustest omaette. Kunst ainult „elutundmisena“ ja isegi kunst „enese-kindlustamise vahendina vaevalt rahuldab teda täielikult. Lõhkuda vana, niikaugelt kui ta on teenind lõhkumise, ehitada uut, kasvatada eneses ja teistes sotsialistlikku inimest — sellane on ta ülesanne. Sellest vaatekohast kõige kunstilisemaks osutub sellane kirjandus, mis jõuab nakatada maksimaalselt klassile ja ta maailma ülesandele kasulikkude tunnetega, mis siirduvad vastavaiks tegevusteks. Sellane kunstilisuse küsimuse asetamine on muidugi mingi „väärtuste ümberhindamine.“ Kuid kas arenev proletaarlik kultuur ei ole tervena väärtuste ümberhindamine?“

Černõševski kuulub õigusega sotsialismi suurmeeste hulka, ja tema isiklik elu, ränkade karistuste kandmine uhkusega, ilma et ta kordagi oleks hakand paluma armu, teeb temast kangelasliku kuju.

HENRI BARBUSSE

Taud

Nende ümbrus oli pimestav, hereda valguse soojendat ja läbitungitud. Lilled, puude lehed, kivitahvli sarnane sinine meri, ja igalpool päike.

Nende nurk ehitatava kivihoone varjus oli pillutud täis krohvitud, määrdind sementi ja telliskive. Nad olid närudes, mis kaetud lubjatohmuga, lapitud kingades, ja kõnelsid

itaalia keelt. Need olid itaallased, kes olid aetud metslaste poolt maalt, mis oli selle maa sarnane, kunni ta roojastasid mustsärgid. Nad töötasid Côte d'Azur'il, suurte ettevõtjate orjastet, kes kasutasid seda, et Itaalia politsei vihkas neid, ja ekspluateerisid neid nagu tööloomi ja hoidsid selles karjaaias. Kõik nad olid kogund siin esimest korda. Nad ei tundud üksteist.

Põgenend Itaalia orjade seas oli kolm töölist mujalt mailt. Need eraldusid itaallastest hallide nokkmütside ja kaelarättidega, kuna ühel rätt oli sinine, teisel kuldkollane, kolmandal must. Itaalia keelt nad ei mõistnud sõnagi.

Üks neist kuldkollase rätiga — oli raskete liigutustega, käharhabemega. Ta lõõtsus alatasa, ja näis pomisevat: zizi, isegi siis kui ta ei kõnelnud midagi. Ta oli küllalt vaiklik, või jälle jutustas mingeid kummalisi lugusid üsna hääs prantsuse keeles.

Ta näitas käega — sest oli puhketund — midagi kaugele:
— Väike maja lumede keskel.

Ta tähendas lund. Pidi olema tõepoolest vastuoksuse vaimu, et kõnelda lumest sellase päikesepaistelise ilmağa.

Ta vaatas puurivalt igauht kordamisi, et sisendada, mida tahtis öelda. Ta näitas oma maastikku: valge nagu paberileht. Paljad puud nagu vanad luuad, lumega puistatud üle; kusagil mõned kuused roheliste okastega. Siin suur kivihunnik, mille otsas lumekotid. Sää!, põllutööriistad; need riistad on puust; isegi ader on tervena puust. Sää! on kirikutorn. Kõige pääl kogu oma jõuga lasuv lumekate.

Sellest kirjeldusest külm juga kehasse. Ütlesime: nüüd ta jutustab midagi mõnest tapmisest. Kuid ei:

— Sää! lapsed mängisid.

— Kust maalt sa oled? küsis üks meist.

— Bulgaariast, ta ütles.

— Sajab sää! lund? See on ju kusagil lõunas?

Ta ütles, et soojadeski maades on külma (muide, Bulgarias pole väga soe) ja et maad on nagu inimesed: pääasjas nad on peaaegu samad. Näiteks see küla, see kirik, need mängivad lapsed.

— Isa, ütles ta, seisis säälsamas oma suurtel jalgadel ja alul jälgis nende mängu. Kuid siis ta läks minema oma suurte jalgadega.

Lapsed kandsid lambanahkseid mütse, ühed halle, teised musti. Ühed uusi, teised vanu ja kohati paljaskulunuid. Neil olid jalas kingad ja nahksäärikud, nahksukkade sarnased oma-

vahel kõneldes nad kõnetasid üksteist nimepidi: Mentšo, Nentšo, Dinkšo.

— Mida nad mängisid?

— Vaadake, mida. Nad mängisid suuri asju, millest olid kuulnud kõneldavat. Nad mängisid elu.

— Lapsed — ütles õpetlikult üks piemontlane, kes kõneles prantsuse keelt, on palju targemad täiskasvanuist, sest nad tunnevad vähem igasuguseid rumalusi. Kuid neil on suur viga: nad kõigest jõust aimavad järele täiskasvanuid.

Teine, kes oli oodand piemontlase kõne lõppu, jätkas:

— Mõned aastad tagasi suurem osa neist ei osand teha muud kuid tassida üksteist ja karjuda: nad mängisid sõda. Armeed, kindralid, kahurituli, ja karjuvate kullatud sõjaväeliste kisendajate talupoegade piinamised.

See bulgaarlane väljendus väga hästi, nagu näete.

— Oled õpetaja?

— Jaa. Kuid sõda välismaalastega oli lõpnud, kõneldi. Ja siis sõjamäng läks moest. Siis nad hakkasid mängima politseid, mis asendas sõda. Neile kõneldi politsei ja kohtunikude kavalustest ja toredaist kättemaksu kangelastegudest, kui otsitakse läbi linnaelanikkude elamuid ja ilmutakse küladesse nagu pühakirja kättemaksuinglid, ja need jutud vaimustasid neid.

Oli kolm roimarit, palju tähtsamad kui teised: kolm süüdistatavat katedraali atentaadis, Koeb, Zadgorski ja Friedmann. Neid oli kolm, kuid Marco Friedmann oli kasvult suurem oma seltsimeestest, ja temast kõneldi enam.

Oli tuhandeid inimesi, kes olid tapetud politsei poolt ühenduses katedraali visatud pommiga. Kuid õnnetuseks seda kõike ei oldud fotografeeritud, kuna Friedmanni surmamine oli võetud kinolindile. Teati, viiskümmend tuhat inimest vaatas päält seda tseremooniat, ja et see oli nagu suur pidustus. Teati ka kõike, mida Friedmann oli öelnud kohtu ees, et ta ei olnud väsinud kisendamast oma süütusest, ja iga ta vähemgi liigutus ta viimisel tunnil oli registreeritud ajakirjanikkude aparatuuridega selle pilguni, kui ta poodi õiguse jumalate poolt prillidega prokuröri, papi, ametniku, ohvitseride, sõdurite ja viiekümnetuhande ausa kodaniku silmade all.

Just seda lõppstseeni mängisidki lapsed. Siin oli prokurör, kindral, papp ja timuk, ja Marco Friedmann. Olid kõik päätegelased, olgugi et puudus rahvahulk.

See kes mängis Marco Friedmanni, ei olnud väga rahul. Ta oli sünge ja ta kulmud olid kortsus, ja see sobis väga hästi.

Kuninglik kohtunik hoidis käsa rusikas ja pigistas hambaid kokku. Ta otsal oli sügav korts. Suuremaks sarnasuseks ta kandis prillegi.

Hubert Herkomer

Streik

Ühel hetkel see vähendet Friedmann ärritus ja hakkas karjuma: Ma olen süütu!

— Pea suu, röövel! karjus papp trampides jalaga, kuid

hoidudes tugevaist liigutustest, et mitte mässida jalgu papi-
rüüsse.

See koht oli valitud sellepärast, et siin olid võimlemispos-
tid, mis tuletasid meele völlast.

— Puua!

Siis kõik sündis nii kui piltpostkaardid, ajalehepildid ja
kinolint olid näidand. Nöör seoti ülemise põikpuu konksu ja
süüdlase kaela. Pähe pandi talle kott. Pandi seisma lauale.

Loeti kohtuotsus. Prokurör võttis sekretäri käest akti ja
luges ise. Ta luges väga hästi, rõhuga, ja värinaga asja tõsi-
duse pärast (ja see oli tõeline kohtuotsus, ärakirjutet suure
täpsusega).

Siis öeldi:

— Koristage laud!

Pilk oli nii pidulik, et kuninga prokurör viskas ära pabe-
rossi, mida ta oli suitsetanud nagu täiskasvanu.

Väike Marco Friedmann kiikus tühjuses.

Ta oli poodud.

Ta võeti maha. Läks mõni pilk vaimustust ja kirge, ja kui
ta võeti rippumast, see ei olnud muud kui hale nukk, tehtud
lihast ja kontidest. Kotist, mis vaevu kisti ta pääst, tuli nägu,
rahulik ja kahvatu nagu surm, nii et ta lasti kukkuda maha
ja joosti laiali.

Isa töötas kaugel. Keegi ei saand teada sellest enne õhtut.

Teine bulgaarlane, sinise rätiga, võttis sõna, ja saadi kuulda
ta häält:

— Tean seda lugu lapsest, kes poodi omasuguste poolt.
Kuid see ei juhtund nii. See oli juunis, ja lund ei olnud. See
oli Burgase lähedal külas.

— Ei olnud sugugi, segas juttu kolmas bulgaarlane, kes
kandis musta rätti. See oli ühes Plevna alevis. Sääl leiti
väikese poisi laip, kõva nagu ta seltsimehed olid poond, et
olla võimalikult nagu täiskasvanud.

— Kuidas nii? küsis üks neist.

Nad seletasid, ja selgus et esimesel oli õigus, et ka teine
ei valetand ja kolmaski oli jutustand puhast tõtt. Oli olnud
mitu sarnast juhtumist, ja need kõik lõppesid samal viisil.

Tõeline lugu on kordund mitu korda. Sellepärast ta on
enam kui tõeline. Ja mis mitte vähem pole tõeline, see on
metsikuse, kurjuse ja hulluse taud.

Raamatust: Faits divers.

1923 aasta juunis Bulgaarias teostati parempoolne riigipööre, ja siia-
maani on püsind parempoolsete valitsus kõige verisema terrori abil, mille

kõrval põhjapoolsemate maade poliitiline terror jääb veel varju. Valge terrori valitsus püüab hävitada oma vastaseid eriti provokatsiooni abil: 1925 a. aprillis lõhkes ühes Sofia katedraalis (pääkirikus) pomm, ja sellepärast surmati tuhanded terrorivastased kõige koledamal viisil, kuna võt-situd dokumentide ja tunnistuste põhjal pommi asetamise süüdlaseks mõis-teti Marco Friedmann, nagu siin jutustet, poodi avalikult.

Eesti kodanlised võimumehed tahavad ka teha poomissurma sääduse-päraseks karistusabinõuks. Et surmanuhtlus on toores ja toorestab rah-vast enam kui mingi muu asi, see on selge mitte üksi organiseeritud töö-rahvale vaid ka kõigile mõtlejaile kodanlastele, samuti selge on, et surma-nuhtlusi kohtueksituste ja valetunnistuste tõttu juhtub isegi enam kui tahe-takse. Kuid reaktsioon ei või rahulduda kusagil tapmisteta.

ROSA LUXEMBURG

Utopistliku sotsialismi jäljendaja

1908. aastal, Leo Tolstoi kaheksakümnenda sünnipäeva puhul, nimekas Saksa-Poola sotsia-listide naisjuht Rosa Luxemburg avaldas Poola sotsialistide häälekandjas järgneva artikli. R. L. asetab L. Tolstoi õieti utopistlikkude sotsialistide sekka, s. o. nende sotsialistide, kes ei pea vaja-liseks majanduslikke eeltingimusi sotsialismi saa-bumiseks vaid teevad sellest inimhulkaide tahte küsimuse. Artikkel millest avaldame ruumipuudu-sel ainult ühe külje, võiks olla sama huvitav ka Tolstoi sajanda sünnipäeva puhul.

Ei ole koht sotsialistliku võitlusorgaani veergudel! — ega ole aeg tuhandete murede seas, surmavõitluse hoos kontrevolutsiooniga — teotseda Tolstoi määratu kunstilise tegevusega. Kuid see geniaalne ilukirjanik oma olemuselt oli algusest pääle mitte ainult väsimatu kunstnik vaid ka väsimatu sotsiaalne mõtleja.

Inimelu, inimeste vastastikuste suhtumiste, sotsiaalsete tin-gimuste põhiküsimused puudutasid alati Tolstoid, ja kogu ta pikk elu ja kestev looming olid alaliseks „õiguse“ otsimiseks inimelus. Kui Tolstoi oma viimaseil eluaastail kirjutas suure-jooneliste novellide asemel kunstiliselt värvituid väitlusi ja arutusi usust, kõlblusest, abielust, kasvatuses, töölisküsimu-sest, siis see oli selle tulemuseks, et ta oma kunstilooming hakkas näima talle tühjana mänguasjana.

Milles on nende tulemuste olemus? Mis ideid kuulutas see

kirjanik? Kui vormuleerida mõne sõnaga Tolstoi ideelist suunda, siis see kaldub kõvale nüüdse sotsiaalse võitluse suhteist „tõelise kristluse“ poole.

Selle ideelise suuna reaktsiooniline värving on silmanähtav pääliskaudselgi tutvusel. Endastmõistetav, et kristlus, mille apostlina esineb Tolstoi, ei või olla kahtlustet selles, et tal on midagi ühist nüüdse valitseva kirikuusuga. Sedalaadi kahtlustest teda kaitseb juba avalik kirikuvanne, mille pani talle riiklik õigeusklik kirik. Kuid opositsioon maksva korra vastu loomandab reaktsioonilise värvingu, mis keeldub igast võitlusest ja igast jõutarvitamisest ning kuulutab vastupanemattust sellases sotsiaalses ja poliitilises miljöö, nagu on isevalitsuslik Venemaa. Ja tõepoolest Tolstoi õpetuse mõju noore Vene intelligentsi, mis, muide, ei olnud suur ja piirdus ainult vähearvulise ringiga — 80-te aastate lõpul ja 90-te alul, järelkult revolutsioonilise võitluse seisakul, — väljendus mingis ebaterves esteetilis-individuaalse passiivsuse voolus. See suund võis saada hädaohtlikuks revolutsioonilisele liikumisele, kui ta polnuks mitte katkeks nii ruumis kui ajas. Ja tollest ajast, kui Tolstoi ise sai Vene revolutsiooni ajaloolise draama päälnägijaks, ta astus juba otse revolutsiooni vastu, nagu juba oma varemals teoseis oli astund järsult sotsialismi ja eriti Marxi õpetuse vastu, lugedes seda määratuks eksituseks.

Ei ole kaheldav, et Tolstoi ei ole kaasaegne sotsialist, et ta olnud sellane ega ole mõistnud kaasaegset töölisliikumist. Kuid sotsialismi kui poliitilise liikumise ja teadusliku süsteemi eitamine võib olla mitte nõrkuse vaid vastuoksa intellektuaalse jõu tekitet. Just nii lugu on Tolstoi'ga.

Üheltpoolt ta kasvas ja valmis veel endisel Nikolai I pärisorjuse Venemaal, noil ajal, kui keisrite valitsetavas riigis ei olnud töölisliikumist ega selleks vajalisi majanduslikke ega sotsiaalseid eeldusi; küpses eas ta oli algusest nõrga vabameelse liikumise, siis ka rahvavabadusliku revolutsioonilise liikumise kokkuvarisemise tunnistajaks, et kaheksakümneaastasena näha tööstusproletariaadi esimesi võimsaid samme. Ei ole sellepärast imestatav, et Tolstoi jaoks kaasaegset Vene proletariaati ei ole olemas, et temal „rahvaks“ oli ja jäi ainult talupoeg, ja seegi mitte kaasaegne, vaid endine, sügavalt usklik ja passiivselt kannatlik talupoeg, kes tunneb muret maakese pärast, kes unistab, kuidas saada enam kallist maakest. Teisest küljest Tolstoi, eland üle Vene ühiskondliku mõtte kõik kriitilised faasid ja kogu okkalise tee, ise kuulub geniaalsete mõistuste sekka, kel on raskem kui keskmisel intelligendil kohaneda vajalisele mõtlemisvõimele, teaduslikkude

süsteemide vormimisele. Iseõppija sündimisest saadik, mitte formaalse hariduse vaid mõtlemise suhtes, ta võib leida ligipääsu igale mõttele ainult omi teid kaudu. Ja olgugi need teed teistele sagedasti mõistmatud ja tema leitud tulemused imeilukud, tema julgena üksikuna saavutab seejuures hiigla ulatuse.

Tolstoi jõud ja raskuspunkt ei ole positiivses propagandas vaid olemasolevate olukordade arvustamises. Sel alal Tolstoi on saavutand sellase mitmekülgsuse, põhjalikkuse ja julguse, et tihti tuletab meele vanu utopistliku sotsialismi klassikuid Saint-Simon'i ja Fourier'd. Ei ole ühtegi kaasaegse sotsiaalse korra traditsioonide pühitset instituuti, mida Tolstoi ei oleks paljastand, mille valelikkust, mõttetust ja kõlvatust ta poleks tõestand. Kirik ja riik, sõda ja militarism, abielu ja kasvatus, rikkus ja laiskus, töötajate füüsiline ja vaimne degenerereerimine, rahvahulkade rõhumine ja ekspluateerimine, sugupoolte suhtumine, kunst ja teadus nende praeguses kujus — kõike seda Tolstoi arvustab hävitavalt, lähtudes alati üldhuvidest ja laialiste hulkade kultuuriprogressist. Kes, näiteks, loeb ta „Töölisküsimuse“ alguse, võib pidada seda sotsialistlikuks rahvalikuks agitatsioonväljaandeks. Ta rõhutab, et kogu maailmas on enam kui miljard, tuhandeid miljoneid töölisi, et kogu leib, kogu maailma kaubad, kõik millest inimesed elavad ja mis moodustab nende rikkuse, on töötajate kätetöö. Ja ometi töötajad ei kasuta seda, vaid valitsus ja rikkad! Ja töörahvas kõduneb igaveses vaesuses, pimeduses, töös ja põlguses nende ees, keda ta riietab, toidab, kellele ehitab ja keda teenib.

Selle järele Tolstoi kõneleb, et rahvalt maa on võetud ära, ja praegusel ajal see kuulub neile, kes ei tööta, nii et töötajad, selleks et neil oleks võimalik elada põllundusest, peavad tegema kõik, mida neilt nõuavad maaomanikud. Ja kui tööline minetab põllu ja läheb vabrikusse, siis ta saab rikaste orjaks, kellena kogu oma elu 10, 12, 14 ja enam tunde päevas peab tegema tööd, talle võõrast, ja väga tihti kahjulikku tervisele. Temalt nõutakse maksude maksmist, teda aetakse kolmeks, viiekski aastaks sõjaväeteenistusse, sunnitakse maksma erilist sõjamaksu. Ja kui ta tahab kasutada maad renti maksmata, või kui ta tahab streikida ning takistada töötamist streigimurdjate abil, või kui ta keeldub maksmast maksusid, ta vastu saadetakse sõdurid, kes haavavad, tapavad teda ja sunnivad minema tööle ning maksma maksusid. Nõnda elab enamik inimesi kogu maailmas, mitte üksi Venemaal vaid ka Prantsusmaal, Saksamaal, Inglismaal, Hiinas, Indias, Aafrikas, kõikjal.

Tolstoi arvustab kogu kaasaegset korda, teatab, et kõik

nad vaja hävitada, ja kuulutab ekspluateerimise lõppu, üldist töökohustust, majanduslikku ühevõrdsust, sundabinõude kaotamist riiklikus organisatsioonis, samuti ka sugupoolte vahel, inimeste, sugupoolte ja rahvuste täielist üheõiguslust ning rahvaste vendust.

Mis teel aga Tolstoi mõtleb saavutada selle sotsiaalse korralduse muudangu? Inimeste pöördumisega ainsale ja lihtsale kristluse alusele: Armasta oma ligimest nagu iseennast. Nagu näeme, Tolstoi esineb siin puhtaimana idealistina. Ta mõtleb inimkonna kõlblise uuestsünnitamise teel saavutada sotsiaalsete vahetõrgete muutmist ja ta loodab jõuda selleks isikliku eeskujuga. Sellepärast ta kuulutab väsimatult selle moraalse ülestõusmise kasulikkust, mis tuleb meele Fourier' alalisi hüüeid inimkonna egoismile, millega ta katsus tekitada huvi oma sotsiaalseile kavadele.

Nõnda Tolstoi sotsiaalseks ideaaliks on sotsialism.

Tolstoi, sellega milles ta on tugev kui sellegagi, milles ta on nõrk, oma sügava arvustusega kui ka oma sotsiaalsete väljavaadete radikaalsusega, oma idealistliku usuga subjektiivse inimteadvuse võimu, võib kuuluda suurte sotsialismi utopistide liiki. Ei ole tema süü, et oma pika eluga ta ulatab üheksateistkümnenda sajandi lävest, kus seisid Saint-Simon, Fourier ja Owen nüüdisaegse proletariaadi eelkäijate nime, kahekümnenda sajandi lävele, kui ta üksikuna saab selle proletariaadi kangelastegude tunnistajaks, ega mõista neid. Kuid küpsnud revolutsiooniline töölisklass omalt poolt võib pigistada häätahtliku naeratusega ausat kätt suurel kunstnikul ja julgel arvustajal, kes kirjutab vastu oma tahtmist, et igaüks leiab tõe omade teedega, kuid tema, Tolstoi, peab ütleva üht: et ta ei kirjuta ainult sõnu, sellega ta elab, selles on ta õnn, sellega ta sureb.

Vladimir Pozner

Ballad väejooksikust.

I

Oll eile sõda ja täna on sõda, ja sõda toob homme päev,
kuld kodus on lapsed ja kodus on isa, ja ema ja naine on sääl.

Ja homme on sõda ja alati sõda, ei kunagi rahu saa, —
kolmeteistkümnendast rügemendist väejooksik on saand korraga.

Ta metsa on jooksnud ja metsades jookseb, ja udu on kerkinud ju,
kuu kustunud juba ja päikene tõusis, ja jälle on tõusnud kuu.

Teeb suurispää kisa ja öökull teeb häält, ja näljane hulub hunt, ja eksides teelt, väejooksik on jälle väeosas mis tunt.

Rüülem on hästi raseerit ja kuub hliigab tal märkides, väljakohus on istungiks valmis, väejooksik seisab ta ees.

Ja säädus on puhas ja säädus on lihtne, üks otsus vaid — mahalask. Väejooksik ei mõistnudki veel, kuid ometi kahvatas.

„Homme koldu ajal on see“, ja rüülem taas oli vait. Homme jälle kolmeteistkümnendal rügemendil uus on peatuspaik.

Majja vangi viib vaht, homme hommikul lastakse maha see mees. Väejooksik käib nagu tunneks ei end, ja tume on silme ees.

Öö on pime, ja sõdur on vaht, on vahiks üks sõdur-vend, ja pageb väejooksik, kuhu kannavad jalad, ei tunne ei mõista end.

Jookseb tund, jookseb kaks, kolmas tund kestab jooks, ja päike on läind ja tõusnud on kuu, jooks kestab ikka veel hoos.

Ja püssina varitseb iga oks, kui sõdur on iga puhm, kuid mets on vait, puhas taevakumm, horisont on tühi ja tuhm.

Pää hohal marssigu kogu tee värskelst oksist haljas armee.

Eks lehtedes kevadtuul mängi hää pääl sõduri väsinud pää.

Rohekollastel murudel tõstke häält rohusirtsude ratsaväed.

II

Hagu krõbisev-kuiv ta jalgade all, ja rohi on õrn kui vull. Hunt näljane hulub ja suurispää karjub, ja vastab talle öökull.

Päev otsa väejooksik ei midagi sõõnd, päev otsa käis tihniku teel. Oli näljas päev otsa, ja teise veel, ja kolmanda nälgis veel.

Öö neljas kui saabus, väejooksik läks puusse, et puhata säääl see öö. Mets paremal, vasakul, mets igast küljest, ta silmi ei kinni löö.

Kaks rohelist silma põlemas põõsais, ja lehtedes kollaseid kaks. Hunt näljane hulub ja suurispää karjub, öökull läheb õudsemaks.

Häkki heleda kiirega kuu läbi pimeda tungis öö,
väejooksiku näkku pehmelt kaks kobavat tiiba lööb.

Tiib pehme on kumbki, nokk terav, ja silma vaatamas silm.
Ja karjatas sõdur, kukkus puu otsast, tumenes jälle maailm.

Kuid kodus on lapsed ja kodus on isa, ja ema ja naine on sääl.
Oli elle sõda ja täna on sõda ja sõda toob homme päev.

Ja otse ta pääl hunt nälgind teeb häält, ja kehvvalt hulub see suu.
Vaejooksik lamab ta käppade all, ja lõhki ta pääluu.

Ta lamab vesisel maal, ei hinga, ei liiguta,
ta lamab vesisel maal, ja kerge on temale maa.

Sai õndsalt surma üks patune vend —
jäi maha kolmteistkümmes rügement.

Järgiluuletus: Ormi Arp.

Aln Rannaleet

Emale

Oled nutnud tuhmiks oma silmade
sügavselged allikad,
eit, minu tudike,
mõttes hellitatud ema.

Käte kortsudele heitnud mure
oma härmase pää.
Siüdame ümber tinutatud
valuvõru elumõru.

Tahan su kollaseid palgeid silitada,
ema-emakene.
Sulle sosistada tahan
suuri, lõõskavaid sõnu.

Ära muretse, eit-eidekene,
et ilm on haarand su lihase poja.
Töötava inimesoo huvides
tahab ta õnnevärinal surra.

Luuletuskogust: Õhtused külad.

Eessõna romaanile „Boston“

Otsus kirjutada see raamat tekkis 22. augustil 1927, kl. 9.15 õhtul. Tõukeks oli ühe ajalehe telefoniteade, et Sacco ja Vanzetti on surnud. Autorile näis, et maailm tahab teada tõtt sellest protsessist; see oletus osutus õigeks: hulk kaabeltelegramme ja kirju viiest maailmajaost mattis mu ja nõudis mult selle tegemist, milleks olen pühendand enda.

„Kaasaegne ajalooline romaan“ on ebaharilik kunstivorm ja vajab selgitust. Mis puutub kumbagi päategelasse, Nicola Sacco'sse ja Bartolomeo Vanzetti'sse, raamat ei ole luule, vastuoksa: katse kirjutada ajalugu. Kõik mis nad teevad minu kujutamise järgi, nad on teind tõepoolest. nende väljendused on võetud nende kirjadest või nende sõprade ja tutvate teateist. Ka need sõbrad ja tutvad esinevad nende õigeis isikuis õigete nimeodega.

Tegevus äri-ringkondades ja suurrahameeste seas, mis saadab Sacco-Vanzetti protsessi kogu raamatu kestes, on lõige Bostoni olevikuajaloost. Siin tuntakse kuulsaimat ettevõtet, mis hiljuti andis tööd Ühisriikide ülemkohtule. Isikud aga, kes mängivad osa selles panga melodraamas, on väljamõeldud, või nende iseloomud, nende välimus, nende perekonnalugu on nii põimitud, et kellegi tunded ei või olla haavatud. Ainus lihtne juhis selle romaani lugemiseks: need kujud, mis vastavad kindlaid isikuid, kannavad nende õigeid nimesid; väljamõeldud nimed vastavad väljamõeldud isikuile.

Autor on kahekümneviie aasta kestes Bostoni alaline külastaja. Ta esimesed külastused on seotud romaaniga „Manassas“ ja juhivad kangelaste juure Bostoni minevikust: Thomas Wentworth Higginson, Frank B. Sanborn, Julia Ward Howe. Hilisemal külastustel ühenduses raamatutega „The Brass Check“, „The Goosestep“ ja „Õli“ oli tulemuseks endiste seisukohtade painutamine, mis ei ole huvita neile, kes tahavad õppida Ameerika ajalugu. Olgu siiski öeldud alguseks, et kõik, mis Bostonis on suurepärast, leiab selle romaani vajalise tunnustuse. Selle linna kuulsuse loojad ei olnud kunagi selle valitsejad vaid „kvalifitseeritud vähemik“; see vähemik on veelgi olemas, ega ole kuidagi tegevusetu.

Mitte vihavimmas ei algatatud seda tööd; autor vastupidi tänab tänu-likkuse ja lõbuseguga neid Bostoni ametnikke, kes on teind „Bostonile“ nii ränga reklaami, et see on jooksnud paar korda ümber maailma. Neile ta on tänulik, et ta ei võlgne oma trükkijale peaaegu midagi — kahekümneviieaastases oma tööde kirjastamises esimest korda. Ei, siin tehti aus katse kujutada kogu ühiskondlikku kompleksi otse nii kui ta on. Jutustusel ei ole kangelasi päälle tõe, ja ta kangelannadeks on kaks naist, üks vana, teine noor: ja mõlemad püüavad innukalt tõe järele.

Militarismi vastu

Alfred Offenbach

Vennatapmise vastu

Sageli on meil tegemist suurima ühiskondliku probleemiga — sõjaküsimusega. Kui palju on selle kallal teoretiseeritud ja arvamisi avaldatud poolt ning vastu, kuid siiski puuduvad seni ses küsimuses kindlad seisukohad. Olgu, et tõendatakse, nagu oleks sõda kuritegu, et sõjamehed ei erine inimlihunnikkudest jne., tegelik elu paneb siiski kahurid mürama ja ässitab inimhulgad üksteise vastu. Siin ei arvestata, kuipalju väärtusi hukkub, millisesse hädasse jäävad sõdivate poolte rahvad, ei arvestata nälga ega demoraliseerivat mõju, mis maad võtab. Nagu saatuse tahtmine kaalub üks rahvusluse vaimuga kastetud kahurikuul kõik rahu poole püüdjate manitsused.

Kuid siiski on märgata viimasel ajal enam usku teistsugustesse seisukohtadesse. See avaldub vähemalt n. n. lobisemiskonverentsidel, väeteenistuse aja lühendamises ja sõjaliste probleemide üldisel käsitamisel. Juba kõneldakse pääletungisõdadest, kui kuritööst, millede väljakutsujad on väärt rasket hukkamõistmist. Kuna sarnane seisukoht kodanlikes ilmas üldist tunnustamist tahab leida, siis viiakse kõik pääletungi sõja atribuudid „kaitsesõja“ märgi alla. Sisuliselt jääb üldine vahekord endiseks.

Loomulikult loetakse see seisukoht kõigile kodanikkudele sunduslikuks. Sõda ainult kaitse mõttes olevat vajaline nii hästi proletariaadile kui kodanlusele. Kodanlasena on see seisukoht ju arusaadav. Püütakse ju seega, ka kõige vähemas ulatuses võetuna, oma hääolekut kindlustada, kuna lüüasaamise korral kardetakse vahekordade muutmist ning sellele kaasaskäivaid sotsiaalseid vapustusi.

Kuid mis sunnib proletariaati „kaitsesõja“ suhtes hädaohtlik olema? Ja kas on üldse mõeldav kasu mingist sõjast kodanlike korra juures. Mis sunnib proletaarlast relvu kätte võtma ja minema oma vendadele vastu — kas on see mingi kasu lootus või midagi muud? Teame, et selle sundijaks on kodanline võim, marurahvuslik vaim, mis vähearenenud tööli- sele pähe tuubitakse ja otsekohese tegutsemise sund. Teame ka, et kes sunnile vastu astub, see tembeldatakse riigi — isamaa — äraandjaks ja oma rahva vaenlaseks.

Kindel on, et iga sõja puhul kannatab proletariaat ja et tema on selle raskuste otsekohene kandja. Mis sunnib siis

teda ka „kaitseõja“ puhul relvad kätte võtma ja asuma kodanlusega rind-rinnalt isamaad kaitsma. Eks ole ju allajäämise korral ainult peremeeste vahetus, s. o. oma rahvusest kapitalisti-kurnaja asemele astub mõni võõramaalane. Kuid millised tagajärjed võivad sõja puhul olla proletariaadile? Hädad ja viletsused. Hulk töölisklassi liikmeid tapetakse, üldine elu võtab toore kuju. Hää kui sõda ruttu lõpeb, siis ei ole tagajärjed nii kohutavad, venib see aga pikale, siis annab selle tagajärg proletariaadile tugevasti tunda. Ent kas ka vastane pool ei koosne samadest proletaarlastest? Ja enamus vaenlastest on sinu klassivennad, kellega töölisel enam ühiseid huve, kui omamaa kodanlusega.

Üldine järeldus oleks: proletariaadile kodanlise korra juures on igasugune sõda ainult kahjuks. Sest igal juhtumisel on proletariaat kahurilihaks.

Sõjalise võimu kehistaja on sõjavägi, milline, kui järjekindel olla, tuleb ära kaotada. Muidugi on see kodanluse silmis hirmus, kes siis kaitses kodanluse rahalaekaid, maju ja maid.

Ent ka töörahvas on veendunud oma nõudmises, see peab teostuma.

Eesti Noorsotsialistliku Liidu II kongressi otsus poliitilisest silmapilgust ütleb pääle muu:

Eesti rahva, eriti noorsoo militariseerimine kaitseliidu ja sõjaväeliste õppuste näol koolides, omab tööliskonnale hädaohtliku vormi, olles sihitud töötava kihi vastu ja lasudes majanduslikult rahval raskena koormana. Kodanlisse seltskonda imbub ilmselt tunnetataval määral fašistlik-marurahvuslikku mõtteviisi. Tilg-tilgalt parempoolne ajakirjandus kallab rahvahulkadesse parlamentarismi ja demokraatiavaenulist meeleolu. Kodanline noorpõlv sirgub kaitseliidus ja marurahvuslikkudes organisatsioonides põhimõtte järele: „Kaitse isamaad ja tapa punaseid“, s. o. töölisi. Sellest tegeliku fašismini on vaid mõningaid samme.

Seni nende püüete vastu töörahva front on olnud lage. Ent juba on käimas püsiv palgavõitlus töölise ja ettevõtjate vahel, milline on ilmseks tunnuseks sellest, et sotsiaalsetest vastoludest rippuv võitlus eesti töörahvas hakkab tugevnema, on tõenduseks sellest, et eesti töörahvas tiheidalt tõmbab kokku oma read ning asub muhendama pinda klassivaba ühiskonnakorra teostamiseks.

*

Arusaadavalt rahva militariseerumine koolide ja kaitseliidu kaudu võib olla hädaohtlik mitte ükski töörahvale vaid ka demokraatlikule kodanlusele niikaua kui töölisklass tiheda liitumisega oma organisatsioonide ümber ei moodusta reaalset jõudu selle vastu. Sellepärast: võitlus mili-

taristliku meelsuse levitamise ja fašistliku laiotuse vastu ainult töörahva organiseerumise kaudu.

Seda pidagem meeles, noorsotsialistid!

Kellogg'i sõjakeeluleping — suitsukate.

Kui kodanlised riigid oma allakirjutamisega panid keelu alla pääletungisõja, siis see tähendab, et edespidi kõik sõjad on kaitsesõjad — ja sõja alguses tõepoolest on osatud näidata varemgi, et iga maa kannatab pääletungi. Just need riigid, kes kõige enam on ähvardand tekitada uut sõda (nagu fašistlik Itaalia, kodukoetud fašismiga Leedu ja Poola), on olnud ka esimesi sõjakeelulepingu allakirjutajaid. Juba see naeruvääristab kogu lepingu! Töörahvas ei usu, et ükski leping suudaks takistada sõdu — seda võib teha ainult rahvusvaheliselt organiseerund töörahvas.

Järgnegu siin mõned arvamised kõnesolevast lepingust:

Romain Rolland, „Jean Christophe“i, „Clérambault“i, „Võlutud hinge“, „Danton“i ja teiste suurteoste sõjavastane autor:

„Ah, kena paber!...“

Need auväärased mehed kindlustavad omale süütuse. Kui igaiüks valmistab sõda, nad võivat öelda, kui see plahvatab:

— „Mina ei ole see! See on mu naaber... Näete hästi!... Mina mõistan ta hukka...“

John Dos Passos, „Kolme sõduri“ ja „Manhattan Tranfer“i autor, Ameerika noorema kirjanduspõlve andekaim ja ühiskonnahuvilisem esindaja:

„Mina arvan, et Kellogg'i paktil on suurem tähtsus Ameerikale kui välismaile. Vabariikliku partei juhid püüavad toppida vatti loode rahutute fermerite kõrvadesse, kelle hääled on neile tähtsad lähenevail valimistel. Välismaile see tähendab valitsevate klasside katset petta maailma ja petta ennast imperialistlikus poliitikas, mis on saand kapitalismi aktuaalseks arenemisjärguks ja mis ei too muud kui sõda, sõda ja alati sõda. Kuid mask on väga läbinähtav. Kõik kaheksa-aastased lapsedki võivad näha sellest läbi.“

On tõenäoline, et ainus inimene maailmas, kes suhtub tõsiselt Kellogg'i paktille, on härra Kellogg ise“.

Et mitte lasta kõnelda ainult kaugete maade kirjanikel, anname sõna naabermaa poliitikamehele; see on **Reinhold Sventorzetski**, Soome sotsiaaldemokraatide juhtivaid mehi.

„Mis on Kellogg'i leping? küsite.“

Katsun vastata lühidalt ja ebadiplomaatlikult.“

Kellogg'i leping on uus täht ses „patsifistlikus aabitsas“, milles on jäetud neli tähte imperialismi tarvitada. Kooli eeskujul need ühendades moodustub sõna: s õ d a“.

Saksa noorsotsialistid ja ministersotsialistid.

Ühenduses Saksa ministersotsiaaldemokraatide soomusristleja-jandiga Berliini noorsotsialistide üldkoosolek võttis vastu järgneva otsuse:

Berliini noorsotsialistide üldkoosolek tunnustab revolutsioonilise proletaarliku klassivõitluse põhialuseid. Ta toonitab, et see vabadusvõitlus sisaldab endas sotsiaalseid reforme, et need aga võivad olla üheks ülesandeks võitluses kodanliste parteide vastu ja mitte kokkulepe nendega. Sotsiaaldemokraatide koostöö nende parteidega valitsuskoalitsioonis, eriti kodanluse majandusliku ja poliitilise võimu suurenemisel, suurendab partei ainult sotsiaalreformilise tegevuse hädaohtu, katab klassivastolusid ja takistab laiade hulkade, eriti proletaarliku noorsoo marksistlikku selgitustööd.

Valitsuse nõusolu soomusristleja ehitamiseks on uuesti kõveneva Saksa imperialismi ja militarismi väline märk ja kutsub välja — eriti kohe sellele järgnend Sotsialistliku Töölisinternatsionaali desarmeerimisotsuste järele — kogu Saksa proletariaadi teravaima opositsiooni. Kui sotsiaaldemokraatlik ajakirjandusinformatsioon seletab, et „sotsiaaldemokraatlikude ministrite põhimõttes pole midagi muutund“, siis koosolek teeb sellest järelduse, et kodanliste põhialuste ja huvide ülekaal peab tegema vajaliseks peatse sotsiaaldemokraatlikkude ministrite tagasiastumise valitsusest ja kogu proletariaadi revolutsiooniliste jõudude kogumise kõigi kodanliste parteide vastu ja koosolek apelleerib ses mõttes partei vastutavaile instantsidele.

*

Ernst Fraenkel kirjutab „Jungsozialistische Blätter“is:

Soomusristleja on lahtine haav partei kehas. Kui uus valitsus moodustati, meie nõudsime üksikute poliitiliste küsimuste programmilist kindlaksmääramist. Parteis aga see lükati tagasi. Mitte programm kabinetti, päade kabinett taheti moodustada... Vastati iseteadvalt: Severing teeb seda juba! Ta on nüüd teind!

Meil on juba nähtud, nagu viimasel Kieli parteipäeval, et Karl Severing ilmus bengaalvalgustuses... Teame soomusristlejakogemusest, et see oli enam: et see tähtendab loobumist marksistlikust riigi- ja ühiskonnapoliitikast, kui tõstetakse üks mees pooljumalaks. Oleme kindlad, et Karl Severing lähemal parteipäeval enam ei esine bengaalvalgustuses, meie nõuame aga, et valgusreklaam kaoks üldse parteiasutistest.

Kurt Rosenfeld kirjutab vasemsotsialistlikus ajakirjas „Der Klassenkampf“ nr. 16 m. s.:

Ühelgi juhul partei ei või rahulduda protestiga nelja sotsiaaldemokraatliku ministri vastu ja jääda valitsusse, kus enamik otsustab ristleja ehitamise... Soomusristleja ehitamine ja sotsiaaldemokraatide osavõtt valitsusest ei ole ühendatavad. Parool peab olema: k a s l'ö p p s o o m u s r i s t -

---

lejale või sotsiaaldemokraatide väljaastumine valit-
susest.

Kuid vaatamata valimislubadustele, vaatamata noorte ja töolis-
hulkade protestidele Saksa Müller-sotsialistid näitavad oma eeskujuga,
et sotsialistid ei tohiks asuda koalitsioonipoliitika lepitusele kodanlusega
ja klassivõitluse likvideerimisele.

Kuulus Wilson'i Rahvasteliit, mille võidukad kapitalistid on loond sobi-
valt oma eesmärkidele, ei ole midagi muud kui tugeva ja teguvõimsa kuldse
internatsionaali loomingu, ei ole midagi muud kui kapitalistide organiseeri-
tud maailmavalitsus, ei ole midagi muud kui anastamisorganisatsioon kõigi
maade rahvaste surumiseks.

Artur Crispian: Internatsionaal.

Poliitilised vangid Leedus

Valdemarase kamba diktatuur Leedus on toonud rea poliitilisi vange
sotsialistide seast. Olgugi, et väljakohtud on lõpetand oma tegevuse, töö-
tavad edasi sõjakohtud (umbes Eesti sõjaringkonnakohtu taolised asutised),
kus süüdistataval küll or kaitsja, kuid kohus koostub päämiselt sõjaväe-
lastest ja mõistab kohut poliitilise politsei andmete järgi, s. o. iga süüdis-
tatav teab juba ette, et ta mõistetaks süüdlaseks. On raskendatud ka
edasikaebe.

Leedu iseseisvuse juubeli puhul oli midagi amnestia taolist (mitte-
fašistlikus Eestis ei olnud sedagi!) poliitilistele vangidele, kuid amnestia
tähendas ühele osale ainult vangistusaja lühendamist.

Praegu poliitiliste vangide arv ulatab 500-ni, neist üle 200 sotsialisti.
Vangidele antav toiduraha päästab ainult näljasurmast, vangistatute pere-
konnad on hoopis abitus seisukorras. Sellepärast on loota Sotsialistliku
Töölisinternatsionaali abi poliitilistele vangidele ja nende perekondadele.

Mikspärast olen sotsialist?

Olen juba rea aastate kestes sotsialist ja saan iga päevaga enam
sotsialistiks.

Olen sotsialist, sest

sotsialism on õigus.

Olen sotsialist, sest

sotsialism on tõde.

Sotsialism järgneb palgatöösüsteemile sama paratamatult nagu viimane
järgnes pärisorjusele.

Anatole France.

Noorsotsialistide töömailt

Noortöölised, oma hariduse täiendamisele!

Töölisnoorte ääretu väljakurnamise ajajärgul on sotsialistlikud noorsoo-organisatsioonid välismail kodanlisele ilmale vastu säednud teiste keskel võitlushüüu „Haridus teeb vabaks!“ Vaesed õpipoisid ja noored töölised olid need, kes septsesid selle loosungi. Nende soovid viisid neid raamatukauplustesse väheste margakestega, mis neile annab kurnav töö. Töölisnoortest said püsivad töölisraamatukogude ja lugemistubade külastajad. Neid ajas sinna põlev jänu teaduste järele, soov õppida tundma praegust ilma kõiges tema olemises, soov leida teed tuleviku parema ilma poole. Välismail loetakse sotsialistlikkude noorsoo-organisatsioonide teeneks suure hulga noortöölise juhtimist õppimisele ja oma vaimu teritamisele. Võtku omaks need ülsanded ka meie noorsotsialistlikud organisatsioonid.

Noorele töölisele soov oma teadmiste laiendamiseks pole sugugi kergesti teostatav. Meie praeguste kodanliste koolide haridus on võrreldatav kuivand kepiga, mis puruneb tuhandeks tükiks, kui tema kandja püüab sellega purustada kapitalistlikku ilma varjavat kivimüüri. Suur osa töölistest heidavad sellele asjatule tööle käega ja elavad päevast päeva tegutsemiseta ja mõttevaesuses. Nemad sattuvad nautimistööstuse keerisesse: halb kino, sopakirjandus, või eluvõõrasse romantikasse. See, kes aga jänuneb teadmiste järele ja püüab seda jänu kustutada, seisab raske küsimuse ees. Kehvad pudemed kooliharidusest on vaid väiksed sädemed, mis ümbritsevat pimedust valgustavad silmapilguks. Kuid ka selle vaevase kuma valguses võib noor inimene leida avara võitlustee, mida mööda sammub revolutsiooniline proletariaat. On kord tee leitud, siis edasimineku on juba lihtsam. Mis on üksikule raske, see õnnestub kindlasti hulgale ühiselt mõtlevale noorele seltsimehele, kes püüavad olla abiks ja toeks üksteisele. Kuid sellegipärast kulub selleks arvatult energiat ja noorust. Modern kapitalismi tundmaõppimine pole kerge. Ta koosneb suurest hulgast erinähtustest, ja kes neisse juba alguses ei tungi põhjalikkusega, see võib omandada hoopis vale ettekujutuse. Paremalt juhtumisel võib ta eksida küll natsionaal „sotsialismi“ valeõpetuse mürgistesse udupilvetesse, halvemal juhtumisel aga läheb hoopis rappa. Tänapäeva sotsialism on teadus, milles orienteerumine nõuab jõupingutusi, ka selgi juhtumisel veel võib tallata ebateid. Ainult pikaajaline luge-

mine ja uurimine võimaldab noorele sotsialistile tungida täielikult sotsialismi mõttevalda. Kuid see töö kannab rikkalikku vilja. Kaob pimedus, mis ümbritseb kapitalistliku korra saladusi, siis valmib noore töölise käes terav ja kardetav sõjariist, mis on võimas lööma kapitalismi mädapaisesse raskeid haavasid. Selge pilguga inimene näeb, et ilm pole mingi pilvetetaguste jumalate ja kuradite kätetöö, vaid inimühiskonna arenemise tulemus. Ja sellane teadlik noor pole enam mängupall tumedate jõudude käes. Ta on hingeliselt juba vaba kapitalismist ja on valmis teostama proletariaadi ajaloolist ülesannet — sotsialistlikku ilmakorda.

Haridus teeb vabaks! Kuid haridus ja teadmine ka kohustab. Meie ei õpi ega kogu teadmisi selleks, et saada targemaks teistest. Meie ei kogu teadmisi mitte selleks nagu teeb kodanlus, et valitseda pimedate rahvahulkade üle. Ei! Tahame õppida, et oleks meil rohkem jõudu miljonite õdede ja vendade — seltsimeeste — vabastamiseks pimeduse ja rumaluse köidikuist. Tahame neid viia sotsialismi valgusesse. Kohus on meile raske, kuid me täidame ta rõõmuga. Töötagem parima ja kõrgema sihi pärast: inimkonna vabastamine

Rahvusvaheline kasvatuskonverents.

Sotsialistliku Töölisinternatsionaali kongressi aegu oli kutsutud kokku rahvusvaheline sotsialistlik kasvatuskonverents, millest võtsid osa oma esindajatega Sotsialistlik Noorsoointernatsionaal, Sotsialistlik Kasvatusinternatsionaal ja Rahvusvaheline Töölisspordi ja Kehakultuuri Liit. Konverents peeti 6. augustil Brüsseli Rahvamajas 181 osavõtjaga. Eesti Noorsotsialistlikul Liidul puudus võimalus oma esindaja saatmiseks. Ettekantud referaatidest olgu märgitud Dr. Kurt Löwensteini oma (Berliinist) „Töölislapse sotsialistlik kasvatus“, Otto Glöckeli (Viinist) ettekanne „Tööraha võitlus avaliku kooli pärast“, Dr. Julius Deutsch'i (Viinist), „Sotsialistliku tööraha spordiliikumine“ ja Hollandi noorsotsialisti Koos Vorrink'i ettekanne, mille kokkuvõte järgneb siin. Konverents otsustas kutsuda peatselt kokku uue konverentsi, kus süvenenumalt arutatakse sotsialistliku kasvatusküsimusi.

Koos Vorrink: Sotsialistlik töölisnoorsugu.

Sotsialistlik Noorsoointernatsionaal, mis läind aastal pühitses oma kahekümnenda aastapäeva, koondab endasse 44 liitu eri maadest 194.500 üksikliikmega. Sotsialistlikud noorsooliidud, mis koondavad päämiselt koolist vabanend töötavat noorsugu, on osa moodsast töölisliikumisest. Osalt need organisatsioonid on loodud sotsialistlike parteide initsiatiivil uue tööraha põlve sotsialistlikuks kasvatamiseks. Osalt aga noorte

organisatsioonid on tekkinud noortööliste eneste initsiatiivil, noortööliste ja tööõpilaste kaitsmiseks ikka kasvava noorte kurnamise vastu, kuid need organisatsioonid on ikkagi astunud ühendusse täiskasvanute organisatsioonidega. Tuletan siin meele ühist tööd. Sotsialistliku Töölisinternatsionaali ja Rahvusvahelise Ametiühingute Liiduga noorte kaitse alal ja noorsookaitse programmi osalist teostamist. Sotsialistlikule töölisliikumisele noorsooliitude tegevus on kaaluv eeltingimus tulemusrikkaks kavatsuste teostamiseks tulevikus, ja noorsooliidud võivad täita endale võetud kasvatuslikud ja kultuurilised ülesanded ainult tugeva töölisliikumise kaitse all.

Suur enamik noori üle 14 eluaasta on palgatöös. Kuna enne käsitöö ja väiketööstuse ajajärgul, noor inimene õpilasena oli ainult osalise tähtsusega, nüüd ta saab töös ikka väljapaistvama osa. Noorsooliikumise ignoreerimine tähendaks tööliklassile ainult jõudude kaotust ja noorte alistamist kapitalistlikule ühiskonnale.

„Noorte mittepoliitiline kasvatus“ on olnud ikka ettekäändeks, mille tagant tahetakse mõjutada noori kodanlikes ja rahvuslikes mõttes. Demokraatias, kus noored võrdlemisi vara omandavad valimisõiguse, „mittepoliitilise kasvatus“ ettekäänegi kaob, sest täisealiseks saav noor peab olema valmistatud poliitiliselt. Küll ei ole võitlus töötavate noorte pärast lõpnud. Sotsialistlik töölisliikumine on siin isegi ebasoodsas positsioonis, sest noorte avalik kasvatus on kodanline, isegi sotsialismivastane. Pääle selle kodanluse ja kiriku toetatavad noorte organisatsioonid mõjutavad noorsugu süstemaatiliselt sotsialismivastaselt ja töötavat noorsugu eemaldatakse nii ta klassiülesandeist. Kõige selgemini seda tendentsi on märgata spordis. Miljonid noored on vaimustatud sportlased. „Erapooletute“ spordiseltside ülesanne on eemaldada noori nende klassist, olgu märgitud ka otsekohene natsionalistlik ja militaristlik hädahoht noorsoole nende organisatsioonide kaudu.

Kuid seda suurem on noorsotsialistlike organisatsioonide ülesanne, kui peame silmas, et läheneme sotsialismi lõppsihile. Noorsotsialistlik liikumine püüab praegugi uue sotsialistliku kultuuri poole.

Ma usun olevat näidand, et noorsotsialistlik liikumine on enam kui päevapoliitiline ja agitatsiooniline tegevus. Noorsoo kasvatus on saanud oleviku töölisliikumise tuumprobleemiks, ja selle lahendamisest sõltub suurel määral võitluse tulemus suure sotsialistliku lõppsihi pärast.

Noorsotsialistliku Liidu tegevusest

Kuna Liit peab oma pääülesandeks sotsialistliku ilmavaate levitamist töötavasse noortes, siis Liidu juhatuse töö on seisnud peamiselt õpin-gute korraldamises. Septembril saadeti ühinguile laiali kirjanduse nimestik, kuhu on võetud kõik müügilolev eestikeelne kirjandus sotsiaal-teaduste ja sotsialistliku teooria alalt. Nimestik sisaldab ka eestikeelset ilukirjandust, milles ei ole jäetud riivamatta ühiskondlik elu, klas-

sivõitlus, töö j. m. Kuna õpiringide tööle tuleb anda eriline tähtsus, Liidu juhatusel on praegu valmistusel detailsed õpiringide töökavad mitmesugusele (linna, maa, suuremale, vähemale) ühingulaadidele mitmes aines. Ühtlasi Liidu juhatus on kirjavahetuses ühingutega töökorralduse pärast ja saadab vahetevahel oma inimesi tööd korraldama kohtadele.

2. septembril Liit korraldas kokkuleppel Partei keskkomiteega sõjavastase päeva mitmes linnas ja mõnes paigal maal, kus esinesid kõnelejatena ka Liidu juhatuse liikmed ja volinikud ning kohapäalsed noorsotsialistid. 7. oktoobril on korraldatud kõigis ühinguis **R a h v u s v a h e - l i n e n o o r s o t s i a l i s t l i k p ä e v** liikmeile, kus nii Liidu juhatuse esindajate kui kohapäalsete noorsotsialistide ülesanne on vaadata ettepoole noorsotsialistlikus liikumises ja selgitada sotsialistliku liikumise tulevikku.

Liit aitab korraldada üksikuis paigus ka lühiajalisi ainekursusi ning on abiks igasuguses tegevuses.

Eriliselt olgu märgitud, et Liidu juhatus on asund bibliografeerima ajalehekirjutusi, mis kuidagi võiks olla kasulikud ühingute õpinguis.

Tallinna Noorsotsialistlik ühing

korraldab käesoleval aastal vähemasti kahed lühiajalised kursused. Esimesed, mis kestavad kaks nädalat, algasid 1. oktoobril ja sisaldavad loenguid ajaloolisest materialismist, sotsialismi ajaloost, noorsotsialistlikust liikumisest, sotsioloogiast ja organiseerimistõöst.

Seinaleht.

Tallinna noorsotsialistlik ühing on asund esimesena oma seinalehe toimetamisele. Seinalehe sisu uuendatakse igal nädalal, ja kahe poogna suuruses partei ruumidesse ülespanduna ta sisaldab lühemaid organisatsioonilisi ja tööliikumise teateid, lühikesi kirjutisi päevakorras olevaist küsimusist, küsimus-kostmisnurka, karikatuure pildis ja sõnas ja isegi — kui vaja — kuulutusi.

Kas teised ühingud, kes kasutavad alalisi ruume, ei asuks järeltegemisele?

„Mürtsukoor“.

Samas ühingu on asumas ka laulukoor, mille ülesandeks ei ole niipalju esinemine pidudel ega kontsertidel kui ühislaulu elustamine. Õpitakse muidugi kõiki tööliislaule, kuid ei puudu ka oma improviseeriv osa, päevakajalised laulusõnad tuntud viisidel jne.

Pärnu Noorsotsialistlik ühing,

asutatud alles suvel, on liigete energilise tegevuse tõttu jõudnud alustada tööd. On teotsemas õpiring ja neil päivil algab esimene ainekursus (ajaloolisest materialismist).

Belgia noorsotsialistidest.

„Jeunes Gardes Socialistes“ (Sotsialistlik noor kaardivägi) on vana liikumine revolutsioonilise ajalooa. Kõigepäält seda iseloomustab anti-militaristlik võitlus, mis võiks anda eeskuju teistegi maade liitudele. Belgias on — nagu Eestiski — üldine sõjaväekohustus. Iga 19-aastane noormees peab sooritama aastase sõjaväeteenistuse. Noormees surutakse kasarmusse, temalt nõutakse sõduri enam kui pimedat sõnakuulmist, ja seda ainult eesmärgiga, et sõdur kord peab tapma oma seltsimehi, teiste maade mobiliseeritud töölisi, et lasta endast tappa oma maa kapitalistide tulude suurenemiseks. Sõjahädaohu ja militarismi vastu võitlemine olgu juba sotsialistide üldine kohus, sellepärast Belgia noorkaardivägi peab ägedat võitlust sõjaväeteenistuse vastu, ja ta praegune päevanõue on kuuekuine sõjaväeteenistus.

Six mois! Kuus kuud! See on saand Belgias lööksõnaks, mis valitseb kogu maad. Kodanline valitsus ei taha leppida selle nõudega, kuid suured koosolekud on ehitud selle hüüdsõnaga, ja plakaatide, lendlehtede ja meelevaldustega noorteorganisatsioon on võitnud suurte rahvahulkade poolehoidu selles võitluses.

Meie kirjanikud

Ameerika tööliskirjanik Upton Sinclair

sai 20. septembril 50-aastaseks. Tuletame meele, et ta romaan „100 protsenti ilmus alles hiljuti eesti tõlkes, ja „Rahva Sõna“ nr.nr. 214, 215, 216 ilmus Nigol Andreseni ülevaade kirjaniku tööst.

Ain Rannaleet on Leningradis elav noor eesti luuletaja. Ta novell värssides „Veli“ viib lugeja 1905. a. sündmustesse, kuna uus luuletuskogu, millest on võetud luuletus käesolevasse numbrisse, sisaldab pääasjalikult looduspilte. A. R. üksikud ilmund novellid sisaldavad sügavat sotsiaalset tunnet, ja see kodumaale tundmatu luuletaja näib tõusvat tähelepandavaks kirjanikuks.

Sotsialismi asi on palju suurem kui mingi ajutise riigikuju asi, kui et meie tohiksime siduda või kompromiteerida sotsialismi saatust selle ühendamise ühe riigi saatusega. Friedrich Adler erakordse kohtu ees.

Sotsialismi lähem ülesanne on proletariaadi vaimne vabastamine kodanluse eeskostmisest, mis väljendab rahvusliku ideoloogia mõjutamises. Ainuke tõelise rahvusliku vabaduse kaitsmine on nüüd revolutsiooniline klassivõitlus imperialismi vastu. Proletaaride isamaa, mille kaitsmiseks kõik muu peab alistatama, on Sotsialistlik Internatsionaal.

Rosa Luxemburg.

Toimetuse kirjavahetus.

E. N. Teie kiri äratavalt palju huvitavaid mõtteid, näiteks sotsialistide paremtiiva meeste (ja naiste) kaldumisest kodanluse juure, kellede nimes-tik on üsna pikk. Kuid peame ometi märkima kaks asja:

Ei ole õige, et sotsialistide arvates sotsialismile võib läheneda ainult demokraatia kaudu. Demokraatiat tuleb küll kasutada tööliisklassi jõukogumiseks, kuid ei maksa arvata mõnede naiivide sotsialistlikkude „tegelaste“ järgi, et ainult parlamendivalimised toovad sotsialistlikkude rahvasaadikute enamusega ka sotsialismi. Vähemasti sotsialismi vasem tiib on kaugel mõttest, et hääletamine muudab ilmakorra sotsialistlikuks — on vaja ikkagi sotsialistlikkude klassikute õpetuse kohaselt proleta-riaadi diktatuur sotsialismi toetamiseks. Kuid kuidugi seda ei saa teostada ühe käeliigutusega — meie tunnustame ju majanduslik-poliitilisi olukordi, mis on ajaloolise materialismi üks põhialus.

Ei ole õige visata ühte patta reformistid ja revisionistid. Revisionistid on ainult Marx'i õpetuse osalised revideerijad, kuid võivad olla väga revolutsioonilised. Reformistid — kui tarvitate sellast termi — on enamasti Marxi õpetuse vastukarva seletajad, kes arvavad, et sotsiaalsed reformid iseendast viivad sotsialismini, ilma et oleks vaja sotsiaalseid revolutsioone.

Neli seltsimeest: Teie kiri asetab kaks väga tähtsat ja põhi-mõttelikküsimust: 1) kas sotsialisti eraelu peab olema teine kui kodanlase oma, 2) kas organisatsioonil on õigus kontrollida oma liikmete eraelu?

Meie arvates noorsotsialisti igapäevane elu peab olema rajatud ilma-vaate kohaselt. Seda kannab mitte nautimine vaid üldkasulik töö ja püüe saada vääriliseks uue ilmakorra loojaks. Selle küsimuse valgustamine nõuaks pikemat käsitlust, ja olemegi mõelnud ühes järgnevas numbris pöörduda sellele tähelepanu.

Organisatsioon nõuab ju, et üksikliige ei tooks talle kahju. Kui mõni liige keeldub täitmast temale asetatavaid ülesandeid, raiskab organisatsiooni varandust, siis asi on selge. Kuid kas toob vähem kahju organisatsioonile see noorsotsialist, kes korraldab oma isikliku elu vastupidiselt sotsialismi põhimõtetele? Sellepärast meie arvates vähemasti tulevikus meie organisatsioon peab teostuma ka kontroll isikliku elu üle.

20

Ruumipuudusel jäi välja sellest numbrist juhis tööliiskumise mälestiste üfeskirjutamiseks; ilmub järgnevas numbris. Toimetus.

Eesti Noorsotsialistliku Liidu häälekandja.

Vastutav toimetaja: **Reinhold Saving**. Väljaandja: **Mihkel Mihkelson**.

Toimetus ja talitus: Tallinn, V. Pärnu m. 31, postkast 367.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas.